

43. rocznica wprowadzenie stanu wojennego

W tym roku mija 43 lata od wprowadzenia stanu wojennego.

Dokładnie 13 grudnia 1981 r. I Sekretarz Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KC PZPR) – generał Wojciech Jaruzelski za pomocą radia i telewizji powiadomił naród o wprowadzeniu stanu wojennego na terenie całej Polski. W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 r. władze komunistyczne rozpoczęły masowe zatrzymywanie opozycjonistów i działaczy Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego (NSZZ) „Solidarność”. Pierwszej nocy zatrzymano ponad 3 tysiące osób. W tym celu stworzono specjalne listy osób przeznaczonych do internowania. Najstarsza lista pochodzi z 28 października 1980 r., co dowodzi temu, że władza bardzo skrupulatnie przygotowywała się na ten dzień. Łącznie w całym okresie trwania stanu wojennego internowano ponad 10 tysięcy ludzi. Z dnia na dzień zakazano wydawania gazet (oprócz tych propagandowych), zawieszono działalność większości organizacji społecznych, zamknięto placówki oświatowe, wprowadzono godzinę policyjną, cenzurę korespondencji, zawieszono podstawowe prawa obywatelskie, a w największych miastach przerwano także łączność telefoniczną.

W czasie kryzysu gospodarczego i politycznego lat 80. możemy wyróżnić kilka elementów, które miały duży wpływ na wprowadzenie stanu wojennego na terytorium Polski. Pierwszym z nich jest niewątpliwie fala masowych strajków latem 1980 r., podczas których ukształtowało się kierownictwo ruchu strajkowego dla poszczególnych miast – jednocześnie wówczas, rozgrywała się wewnętrzna walka polityczna w kierownictwie PZPR. Poważny kryzys wewnątrzpartyjny doprowadził do masowych rezygnacji członków, a dość wysoka przynależność działaczy do „Solidarności” budziła wielki niepokój wśród kierownictwa partii. Drugi etap kryzysu stanowiły miesiące od września 1980 r. do grudnia 1981 r. Był to okres wzmożonych przeobrażeń NSZZ „Solidarność” – w tym czasie doszło do wielu przemian politycznych. Na terenie województwa białkopodlaskiego, jak w wielu innych miastach na terenie całej Polski dochodziło do różnych akcji strajkowych. Zaliczyć do nich możemy m.in.:

- 18 lipca 1980 r. w Oddziale Przedsiębiorstwa Transportowo-Sprzętowego Budownictwa „Transbud” w Białej Podlaskiej 59 osobowa grupa kierowców i mechaników nie przystąpiła do pracy. Żądali oni zniesienia cen komercyjnych lub podwyższenia płac, zwiększenia zaopatrzenia na mięso oraz podniesienie zasiłków rodzinnych,
- 6 września 1980 r. w Zakładach Podzespołów Radiowych „Omig” Filii w Międzyrzeczu Podlaskim odbył się strajk okupacyjny, ponad 160 osób przerwało pracę przez brak dialogu dyrektora zakładu z pracownikami,
- 16 września 1980 r. w Białskich Fabrykach Mebli doszło do strajku okupacyjnego – zażądano wówczas m.in. podwyżek oraz zmian związanych z potrzebami socjalno-bytowymi pracowników ww. zakładu,
- 3 października 1980 r. rozpoczął się kilkugodzinny strajk ostrzegawczy w Spółdzielni Pracy „Odzież” w Międzyrzeczu Podlaskim, Przedsiębiorstwie Mechanizacji i Produkcji Zwierzęcej i Przemysłu Rolnego „Meprozet” w Międzyrzeczu Podlaskim i Lubelskich Zakładach Napraw Samochodowych (Zakład nr 3 w Maryninie),
- 27 marca 1981 r. w Akademii Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej odbył się wiec, podczas którego domagano się wyjaśnienia sprawy pobicia Jana Rulewskiego, Mariusza Łabentowicza i Michała Bartoszcze,
- 14 maja 1981 r. na terenie Białej Podlaskiej NSZZ „Solidarność” rozpowszechniała plakaty, na których widoczne było hasło *potępiamy azjatyckich terrorystów i ich protektorów za zamach na życie Ojca Świętego*,
- 11 grudnia 1981 r. w Międzyrzeczu Podlaskim w „Biuletynie Informacyjnym Solidarności” ukazała się informacja o akcji protestacyjnej, która odbyć się miała kilka dni później.

Kolejnym krokiem władz było wprowadzenie stanu wojennego na terytorium całego kraju. Nie ulega wątpliwości, że otworzyło to trzeci etap kryzysu, który spowodował pozbawienie opozycji możliwości legalnych działań, co skutkowało uformowaniem się politycznego podziemia.

Z dniem wprowadzenia stanu wojennego, na terenie województwa białkopodlaskiego zawieszono działalność gazety „Słowo Podlasia”. Spośród wszystkich pracowników wybrano kilku do prowadzenia dalszej działalności. Rozpoczęto wydawanie serwisu informacyjnego Komitetu Wojewódzkiego PZPR „Fakty”. Ich najważniejszym celem stało się prowadzenie działalności propagandowej, skierowanej do poszczególnych środowisk, głównie do zakładów pracy oraz środowiska wiejskiego. W nocy z 16 na 17 grudnia 1981 r. na ulicach miasta Biała Podlaska rozplakatowano kilkanaście ręcznie zrobionych ulotek, na których widniały takie hasła jak: *Grudzień 1970 pomścimy w 1981. Nie zapomnimy Grudnia 1970 oraz W nocy aresztowano 250 [osób], czy na tym koniec? Kto następny? Nie dajcie się zastraszyć!*

Warto również wspomnieć o jednym z ważniejszych wydarzeń, jakie miało miejsce 15 grudnia 1981 r. Wówczas Prezes Sądu Wojewódzkiego w Białej Podlaskiej Jan Buchajczuk wydał nakaz usunięcia wszystkich krzyży z sądu, jednocześnie informując o karach za

nieposłuszeństwo. Ówcześni pracownicy podjęli próbę zawieszenia tej decyzji, napisali nawet w tej sprawie pismo do Komisarza Wojennego w Białej Podlaskiej, lecz nie przyniosło to oczekiwanego rezultatu. Kilka dni później, 30 grudnia 1981 r. nieznane osoby zabrały po kryjomu wszystkie krzyże z pomieszczeń sądu – sal rozpraw sądowych i pomieszczeń pracowniczych. Najprawdopodobniej tego samego dnia zostały one przyniesione do kościoła św. Anny w Białej Podlaskiej przez dwie pracownice sądu, które jak relacjonuje ówczesny proboszcz parafii św. Anny ks. Roman Soszyński *były splakane*. W zbiorach Działu Wiedzy o Regionie MBP znajduje się list ks. Soszyńskiego z dn. 8 stycznia 1982 r. do Księdza Biskupa Ordynariusza Diecezji Podlaskiej w Siedlcach.

Krzyże początkowo zostały złożone na plebanii, mieszczącej się przy kościele św. Anny w Białej Podlaskiej. Następnie, aby podkreślić ważność tego wydarzenia, zorganizowano uroczystą procesję przeniesienia krzyży do kościoła. Jak widzimy na fotografiach, ceremonii towarzyszyły tłumy mieszkańców miasta i okolic. Ostatecznie krzyże zawisły 1 stycznia 1982 r. w kościele św. Anny, *na specjalnej planszy stojącej w prezbiterium*. Umieszczono na niej 24 krzyże. Prawdopodobnie znajdowały się tam do zniesienia stanu wojennego.

Wprowadzenie stanu wojennego niewątpliwie było dość trudnym przedsięwzięciem do przeprowadzenia. Wiązało się ono m.in. z wprowadzeniem nowym reform w samej partii komunistycznej, ponieważ jej porządek wewnątrzpartyjny został zachwiany przez masowe odchodzenie członków PZPR oraz ich dość spora przynależność do „Solidarności”. W województwie białkopodlaskim od lipca 1980 r. do 15 grudnia 1981 r. złożono 1497 legitymacji partyjnych. Pierwsze tygodnie zapewne były dość dużym zaskoczeniem dla większości mieszkańców. Z dnia na dzień zwykła codzienność Polaków została zachwiana i zniszczona. Brak telefonów, zamknięte kina, teatry, biblioteki, gazety oraz wprowadzone ograniczenia w przemieszczaniu się, nie sprzyjały pozytywnym nastrojom w społeczeństwie, które i tak było już zastraszone.

Bibliografia:

1. *Ukonstytuowała się Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego. Rada Państwa wprowadziła stan wojenny na obszarze całego kraju. Przemówienie gen. Armii W. Jaruzelskiego*, „Trybuna Ludu”, 293/1981, s. 1.
2. G. Wołk, *Internowanie działaczy opozycji w stanie wojennym*, [w:] „Biuletyn Instytutu Pamięci Narodowej”, nr 11/12, 2011, s. 80.
3. D. Magier, *Jak białkopodlaska partia komunistyczna się w stanie wojennym reformowała*, [w:] „Podlaski Kwartalnik Kulturalny”, nr 1, 2018, s. 51.
4. S. Kalinowski, *13 grudnia na Podlasiu*, [w:] „Gościniec Bialski”, nr 12, 2006, s. 12.
5. J. Wiatr, M. Chałubiński, J. Tarkowski, *Kryzys polityczny i stan wojenny z perspektywy lokalnej*, [w:] „Serwis Nauka-Technika-Gospodarka”, nr 4, 1988, s. 37.
6. D. Magier, *Lata 1980-1981 w województwie białkopodlaskim. Wybór tekstów Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*, Radzyń Podlaski 2006, s. 52.
7. Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej (dalej: MBP BP), R. Soszyński, *Relacja dotycząca usunięcia krzyży z sal w Sądzie Wojewódzkim w Białej Podlaskiej (30 XII 1981)*, list do J. E. Ks. Biskupa Ordynariusza Diecezji Podlaskiej w Siedlcach, bez paginacji (dalej: bp), sygn. A SR-125.
8. B. Brzostek, *Życie codzienne stanu wojennego*, <https://muzhp.pl/pl/c/709/zycie-codzienne-stanu-wojennego>, (dostęp: 16.11.2021 r.).